

Wstęp

Problematyka ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji stanowiła dotąd przedmiot wielu wypowiedzi w doktrynie. Dotyczy jej także obszerne orzecznictwo. Na tle tych wypowiedzi powstaje istotny problem natury teoretyczno-prawnej dotyczący charakteru cywilnoprawnej ochrony oznaczeń odróżniających na podstawie norm prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji. Zasadniczy, zaznaczający się w wypowiedziach nauki prawa i w orzecznictwie, nierozstrzygnięty dylemat sprowadzić można do pytania: czy ochrona oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji oparta jest na reżimie prawa podmiotowego do oznaczenia i wiąże się z jego naruszeniem, czy też jest to ochrona deliktowa, niezakładająca istnienia i naruszenia takiego prawa?

W doktrynie polskiej dominuje pogląd, zgodnie z którym przedmiotem ochrony płynącej z prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji nie są prawa podmiotowe uczestników obrotu gospodarczego, a przynajmniej nie prawa bezwzględne, ale ich interesy gospodarcze chronione w ramach reżimu deliktowego poza konstrukcją prawa bezwzględnego. Pogląd ten wydaje się być w zasadzie niekwestionowany, jeżeli chodzi o generalną formułę czynu nieuczciwej konkurencji wyrażoną w art. 3 ust. 1 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (ZNKU).

Kwestia przedstawia się natomiast mniej jednoznacznie w świetle przepisów o tzw. stypizowanych czynach nieuczciwej konkurencji zawartych w rozdziale drugim ZNKU. Sformułowania niektórych z tych przepisów dość precyzyjnie określają dobro podlegające ochronie oraz sferę działań zakazanych osobom trzecim, zbliżając się tym samym do sposobu ujęcia ochrony dóbr niematerialnych prawami wyłącznymi w przepisach ustaw z zakresu własności intelektualnej. W konsekwencji treść przepisów dotyczących niektórych stypizowanych czynów nieuczciwej konkurencji skłania do podejmowania w orzecznictwie i literaturze prawniczej prób dostrzegania w takich przepisach podstaw do wyodrębnienia praw podmiotowych przedsiębiorców do konkretnych dóbr. Ten nurt, zaznaczający się wyraźnie w odniesieniu do ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa (art. 11 ZNKU), coraz częściej rozciąga się także sferę ochrony oznaczeń przedsiębiorstw (art. 5–7 ZNKU) oraz niezarejestrowanych, ale używanych znaków towarowych (art. 10 ZNKU). W opozycji do tego stanowiska pozostaje pogląd odmienny, zgodnie z którym ani art. 5, ani art. 10 ZNKU nie kreują praw podmiotowych.

Polaryzacja stanowisk we wskazanej kwestii uzmysławia, że problem prawnego charakteru ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji ma istotne znaczenie. Uzasadnione jest zatem podjęcie pogłębionej teoretyczno-prawnej analizy dotyczącej tego zagadnienia.

Dyskusja nie zaznaczyła się natomiast z poważniejszym natężeniem w odniesieniu do zagadnienia ochrony oznaczeń geograficznych na podstawie ZNKU, co nie podważa zasadności włączenia problematyki ochrony tej kategorii oznaczeń odróżniających do spektrum rozważań.

Odrębnym zagadnieniem wymagającym analizy jest problematyka cywilnoprawnego charakteru ochrony ustanowionej w przepisach ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (NieuczPraktRynkU) należącej do zakresu prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji w szerokim rozumieniu, która także służyć może przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom związanym z używaniem oznaczeń odróżniających.

Ujęcie tematu pracy, a także przedstawione wyżej sprecyzowanie kierunku prowadzonej w niej analizy naukowej, wymaga dodatkowych uwag.

Po pierwsze, w tytule niniejszej publikacji oznaczenia odróżniające określone zostały jako przedmiot ochrony w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji. Opowiedzenie się za nurtem przyjmującym deliktowy charakter odpowiedzialności za czyn nieuczciwej konkurencji związany z używaniem oznaczenia odróżniającego powodować mogłoby jednak obawę o nieścisłość, czy wręcz brak poprawności użycia słowa „ochrona” w powyższym kontekście, gdyż tak ujęty reżim nie dotyczy ochrony oznaczenia jako dobra niematerialnego, tylko jest reżimem odpowiedzialności powstającej w związku z godzeniem w interes przedsiębiorcy związany z używaniem oznaczenia, podczas gdy ochrona samego oznaczenia ma wówczas jedynie charakter pośredni¹. Wolno jednak przyjąć, że słowo „ochrona” odniesione do dóbr niematerialnych nie musi jeszcze nieuchronnie implikować, że chodzi o ochronę zapewnioną przez prawa wyłączne, lecz może także oznaczać pośrednią ochronę oznaczeń w ramach reżimu odpowiedzialności deliktowej. Podejście to koresponduje ze stanowiskiem, uzasadnionym szerzej w opracowaniu, zgodnie z którym pojęcia dobra niematerialnego nie należy ograniczać jedynie do przedmiotów niezmysłowych chronionych prawami wyłącznymi (zob. szerzej rozdział I, § 4). Tytuł niniejszej publikacji nie powinien być więc odczytany jako uczyniona już na wstępie rozważań zapowiedź stanowiska, zgodnie z którym ochrona oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji miałaby być ochroną prawami wyłącznymi i bezwzględными. W razie przyjęcia stanowiska o deliktowym charakterze tej ochrony ów zwrot potraktować można jako pewien skrót².

Po drugie, uczynienie przedmiotem rozważań problematyki ochrony konkretnej kategorii dóbr, tj. oznaczeń odróżniających, uzasadnione jest okolicznością, że chodzi

¹ U. *Promińska*, Kilka uwag w sprawie niezarejestrowanych znaków towarowych, [w:] A. *Adamczak* (red.), 100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce. Księga jubileuszowa Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2018, s. 767; J. *Siłko*, Naruszenie prawa do znaku renomowanego. Studium prawnoporównawcze, Warszawa 2019, s. 399–401.

² Podobnie A. *Tischner*, Kumulatywna ochrona wzornictwa przemysłowego w prawie własności intelektualnej, Warszawa 2015, s. 352–353, w odniesieniu do określenia wzornictwa przemysłowego jako przedmiotu ochrony w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji.

w tym wypadku o grupę dóbr niematerialnych posiadających pewne wspólne swoiste cechy na tle pozostałych dóbr niematerialnych, szerzej omówione w publikacji. Istnienie owych wspólnych cech sprawia, że ograniczenie się do analizy prawnego charakteru ochrony jednego tylko rodzaju oznaczenia odróżniającego (np. oznaczenia przedsiębiorstwa lub niezarejestrowanego znaku towarowego) odbierałoby szansę na przedstawienie problemu w szerszej perspektywie uwzględniającej wspólne płaszczyzny problematyki ochrony oznaczeń odróżniających.

Po trzecie, ukierunkowanie rozważań na problematykę ochrony oznaczeń odróżniających nie oznacza, że rozważania te odrywają się od analizy i oceny ogólnych założeń konstrukcyjnych najważniejszych aktów prawa krajowego z zakresu szeroko rozumianego prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji, tj. ZNKU oraz NieuczPraktRynkU. Potrzeba uwzględnienia tych ogólnych założeń jest oczywista. W świetle ZNKU jej konieczność dodatkowo uzasadniona jest okolicznością, że stanowiska przyjmujące istnienie praw podmiotowych do oznaczeń odróżniających na podstawie przepisów regulujących stypizowane czyny nieuczciwej konkurencji wcale nie kwestionują dominującego zapatrywania, zgodnie z którym odpowiedzialność za czyn nieuczciwej konkurencji w świetle ogólnej formuły z art. 3 ust. 1 ZNKU nie jest odpowiedzialnością za naruszenie prawa podmiotowego przedsiębiorcy, tylko jest przypadkiem odpowiedzialności deliktowej, niezakładającej naruszenia takiego prawa. Poglądy należące do tego nurtu implikują zatem stratyfikację reżimów ochrony w obrębie ZNKU. Zweryfikowanie podstaw do ewentualnego stwierdzenia takiej stratyfikacji wymaga odniesienia się do ogólnych założeń konstrukcyjnych ochrony przewidzianej w ZNKU, z uwzględnieniem kwestii relacji stypizowanych deliktów nieuczciwej konkurencji do art. 3 ust. 1 ZNKU.

Po czwarte, do podjęcia problemu prawnego charakteru ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji skłania okoliczność, że niektóre z oznaczeń odróżniających mogą jednocześnie być przedmiotem niewątpliwych praw wyłącznych nabywanych zgodnie z odrębnymi przepisami, zwłaszcza prawa ochronnego na znak towarowy. Porównania konstrukcyjne na tej płaszczyźnie prowokują do zadania pytania, na czym polegają różnice w skutkach przyznanej ochrony na podstawie obydwu reżimów. W tym kontekście pojawia się dylemat, czy różnice te rzeczywiście są na tyle głębokie, że uzasadniają tezę o odmiennym modelu ochrony cywilnoprawnej w ZNKU (tj. modelu ochrony deliktowej niezakładającej naruszenia prawa podmiotowego), czy też przeciwnie, zatarcie się różnic jest na tyle znaczne, że sprzyja ono kwalifikowaniu ochrony dostępnej na podstawie ZNKU jako reżimu prawa podmiotowego.

Po piąte, jakkolwiek zagadnienie charakteru prawnego ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji jest zagadnieniem *par excellence* konstrukcyjnym, którego analiza stanowi istotny problem naukowy, to nie sposób nie dostrzec, że określone stanowisko w tej mierze posiada istotny walor dla rozstrzygnięcia dalszych zagadnień. Dość wskazać, że w rozważaniach doktrynalnych dotyczących ochrony tajemnicy przedsiębiorstwa jako argument mający przemawiać za uzna-

niem, że art. 11 ZNKU stanowi podstawę do wyodrębnienia prawa podmiotowego, wskazywana jest okoliczność, że stanowisko takie pozwoliłoby na rozstrzygnięcie kwestii niejasnych, np. takich jak charakter prawny czynności związanych z obrotem tajemnicą przedsiębiorstwa (zob. rozdział IX, § 3, pkt III). W niniejszej publikacji przyjęte jest założenie odwrotne, zgodnie z którym potrzeba osiągnięcia pożądanego skutku nie stanowi przesłanki dla kwalifikacji cywilnoprawnego charakteru ochrony określonego dobra prawnego na podstawie przepisów prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji. Kwalifikacji tej dokonać należy z punktu widzenia pojęć i konstrukcji prawa cywilnego, a następnie oceniać konsekwencje przyjętej kwalifikacji w konkretnych sferach, np. takich jak zasady obrotu. Odmienne podejście mogłoby spotkać się z zarzutem błędu *pe-titio principii*.

Na tle powyższych założeń uzasadniona jest opisana niżej struktura rozważań zawartych w niniejszej pracy.

W Części I przedstawione są zagadnienia wprowadzające, tj. zagadnienie pojęcia oznaczenia odróżniającego (rozdział I) oraz zagadnienie normatywnych podstaw ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji, z uwzględnieniem norm prawa międzynarodowego, unijnego oraz krajowego, a także wybranych obcych systemów prawnych (rozdział II).

Część II publikacji poświęcona jest analizie ukształtowania ochrony oznaczeń odróżniających w polskim prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji z uwzględnieniem dwóch zasadniczych aktów z zakresu szeroko rozumianego prawa zwalczania nieuczciwej konkurencji, tj. ZNKU (rozdział III) oraz NieuczPraktRynkU (rozdział IV). Akcent zdecydowanie położony jest na analizę ochrony w świetle ZNKU, co uzasadnione jest dążeniem do rozstrzygnięcia podstawowego, przedstawionego wyżej problemu teoretycznego podjętego w pracy, tj. oceny prawnego charakteru ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji. Jak zostanie to wywiedzione w rozważaniach szczegółowych, z obydwu wymienionych aktów prawa, tj. ZNKU i NieuczPraktRynkU, jedynie w odniesieniu do przepisów ZNKU można sensownie podejmować rozważania o istnieniu ewentualnych praw podmiotowych mających za przedmiot oznaczenia odróżniające. Spowodowane jest to chociażby okolicznością, że tylko ZNKU przyznaje przedsiębiorcy roszczenia cywilnoprawne służące ochronie przed działaniami polegającymi na bezprawnym używaniu przez osoby trzecie oznaczeń odróżniających. Jakkolwiek przepisy NieuczPraktRynkU także mogą służyć przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym związanym z używaniem oznaczeń odróżniających, to nie przyznają one roszczeń cywilnoprawnych przedsiębiorcy. Odrębnym i niezwykle złożonym zagadnieniem jest kwestia wzajemnej relacji obydwu aktów prawnych i istniejących *de lege lata* perspektyw konwergencji ocen dokonywanych w ich świetle. To ostatnie zagadnienie zostanie podjęte ściśle w odniesieniu do oceny bezprawności zachowań związanych z używaniem oznaczeń odróżniających.

W Części III pracy podjęte jest zagadnienie prawnego charakteru ochrony w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji, ze szczególnym ukierunkowaniem na problematykę oznaczeń odróżniających. Po przedstawieniu zgłaszanych koncepcji doktry-

nalnych w tym zakresie (rozdział V) oraz prezentacji teoretyczno-prawnych założeń dla dalszej analizy (rozdział VI), możliwe będzie przejście do wyводу bezpośrednio poświęconego kwestii zasadniczej, przy czym kwestia ta zostanie rozważona odrębnie w świetle ZNKU (rozdział VII) oraz NieuczPraktRynkU (rozdział VIII).

W Części IV pracy analizie poddane zostaną wybrane konsekwencje dokonanej w Części III kwalifikacji prawnego charakteru ochrony oznaczeń odróżniających w prawie zwalczania nieuczciwej konkurencji. W dotychczasowych wypowiedziach nauki szczególnie silnie zaznaczyły się dwie kwestie, tj. zagadnienie obrotu sytuacjami prawnymi związanymi z używaniem oznaczeń przedsiębiorstw oraz niezarejestrowanych znaków towarowych, chronionymi na podstawie ZNKU (rozdział IX) oraz zagadnienie stosunku ochrony oznaczeń odróżniających na podstawie ZNKU do reżimu praw wyłącznych, a w szczególności prawa ochronnego na znak towarowy (rozdział X).

Niniejsza publikacja jest studium teoretyczno-prawnym z zakresu prawa polskiego, poświęconym zagadnieniom cywilnoprawnym. W zawartych w niej rozważaniach zastosowano metodę dogmatyczną opartą na interpretacji przepisów prawa. Praca nie ma charakteru porównawczego, ale zawiera szereg odniesień do rozwiązań istniejących w obcych systemach prawnych w przypadkach, w których okazało się to przydatne dla pełniejszego przedstawienia argumentacji dotyczącej wniosków formułowanych w odniesieniu do prawa polskiego. W publikacji uwzględniono stan prawny na 31.1.2019 r.